

Grondboor en Hamer	4	1979	pag. 140 — 144	4 foto's	Oldenzaal, augustus 1979
-----------------------	---	------	-------------------	----------	-----------------------------

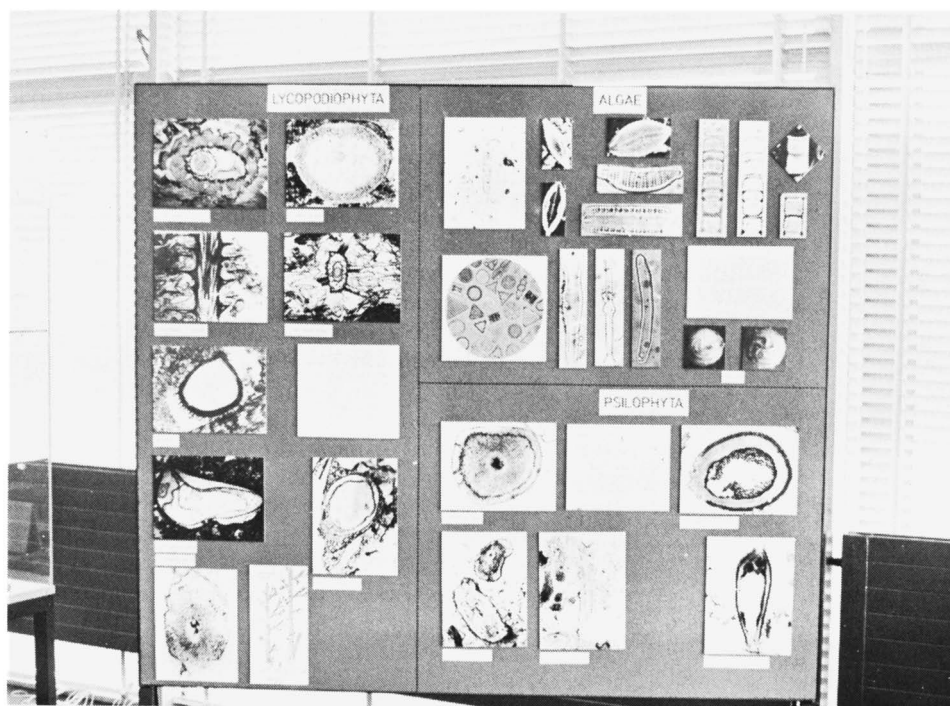
Het Palaeobotanisch museum van de vakgroep Palaeobotanie en Palynologie

Dr. J. van der Burgh

Op 18 november 1977 werd in Utrecht het palaeobotanisch museum van de vakgroep Palaeobotanie en Palynologie aan de Rijksuniversiteit geopend. Het is ondergebracht in een gang, de z.g. oosttraverse van het gebouwencomplex Transitorium 2 in de universitaire campus, De Uithof, in Utrecht.

GESCHIEDENIS

In 1960 kreeg het palaeobotanisch onderzoek in Nederland een nieuwe impuls door de benoeming van Dr F.P. Jonker tot gewoon hoogleraar. Prof. Jonker legde zich toe op het vormen van een team van in de palaeobotanie en palynologie gespecialiseerde medewerkers. In later jaren, toen het team er was, heeft hij zelf ook weer palaeobotanisch onderzoek kunnen verrichten en publiceren. Tussen al deze bedrijven door heeft Prof. Jonker echter ook kans gezien een stuwende kracht voor de totstandkoming van het huidige museum te zijn. In september 1978 trok Prof. Jonker zich wegens het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd

Voorbeelden van Lycopodiophyta, Psilophyta en Algae

uit de activiteiten van de vakgroep als organisatie terug. De vakgroep en het museum zijn echter nog steeds getuigen van zijn grote energie en verdiensten op dit terrein.

Ons oude museum in het waterliniefort 'Hoofddijk'

In 1963 kreeg de palaeobotanie en palynologie een eigen behuizing in het waterliniefort 'Hoofddijk' en hier vond de expansie tot de huidige vakgroep plaats. In één van de vertrekken werd van het aanwezige materiaal een expositie ingericht ten behoeve van het onderwijs aan studenten. De collectie was klein, zij telde niet meer dan 500-600 gedetermineerde exemplaren, merendeels gekocht rond de eeuwwisseling van handelaren in mineralen en gesteenten (die waren er toen ook al) tegen prijzen, die er voor die tijd niet om logen (ook dat euvel is niet nieuw).

In de loop der jaren groeide de collectie en het aantal mensen, dat in het fort ondergebracht moest worden en diensgevolge werd de expositieruimte steeds sterker ingekrompen. Bij de overgang naar de huidige behuizing van de vakgroep was er een goede expositieruimte beloofd. Het duurde door allerlei omstandigheden toch nog wel even voordat de ruimte hiervoor bestemd, inderdaad vrijgemaakt was, maar toen dan eindelijk in augustus 1974 de vitrines aankwamen, kon met de opbouw van de huidige expositie begonnen worden.

RECENTE SITUATIE

Momenteel telt de collectie een 8000 gedetermineerde en gecatalogiseerde stukken en het ligt voor de hand, dat daar wel wat goeds tussen zit. Hoewel dus de kwaliteit van het geëxposeerde materiaal zeer is toegenomen, zijn echte 'museumstukken' toch altijd zeldzaamheden en in enkele gevallen is het materiaal nog steeds onvoldoende.

Met dat al is het nu mogelijk om een instructieve expositie van goede stukken op te

stellen. Over het algemeen wordt er naar gestreefd om van een fossielengroep via tekst, tekeningen en het fossiele materiaal zelf een beeld te geven. Per vitrine is er een verklarende tekst, expositiemateriaal en tekeningen van details en reconstructions. Het museum heeft voor halve dagen een kunstenaar in dienst, Joop van Zeiveld, die de betrokken tekeningen en schilderijen vervaardigt. Daar hier veel tijd in gaat zitten, is dit onderdeel nog lang niet klaar. Dat geldt uiteraard voor de gehele expositie: Nieuwe inzichten moeten verwerkt worden, nieuwe stukken vervangen oudere stukken, nieuwe onderwerpen komen in de belangstelling te staan, er is altijd wel wat te wensen en te doen.

In 1978 kwam er een handleiding gereed, die meer informatie geeft over het tentoongestelde materiaal (met uitzondering van dat van het lopend onderzoek). Deze is verkrijgbaar tegen kostprijs (f 5,-).

INDELING

Het museum is verdeeld in drie hoofddelen:

a. De systematiek van het plantentijk.

Hierin wordt een overzicht gegeven van de diverse groepen van planten, een overzicht, dat door het gebruik van fossiel materiaal van met name die groepen, welke in vroeger tijden talrijker en vormrijker waren, en een beter inzicht geeft dan met gebruikmaking van recent materiaal verkregen kan worden. Genoemd worden: Algae, Psilophyta, Lycopodiophyta, Equisetophyta, Pterophyta, Spermatophyta, met hun onderverdeling (behalve van de Algae, die slechts zeer kort behandeld worden). Daarnaast wordt een overzicht gegeven van de grote morfologische eenheid Pterophyllopsida, die steriele veren van zowel varens als zaadvarens omvat.

Bij de Angiospermopsida binnen de Spermatophyta ligt de nadruk natuurlijk niet op de systematiek aan de hand van fossiel materiaal, maar meer op de verschillende vormen waarin de gegevens tot ons komen: Pollen, (blad)afdrukken, vruchten en zaden, hout, versteningen en inkolingen.

b. Lopend onderzoek

In dit deel wordt een beeld gegeven van de onderzoeken waaraan momenteel in het laboratorium gewerkt wordt. Daar dit materiaal uiteraard der zaak wisselt, zijn hieromtrent geen teksten in de handleiding opgenomen. In dit deel is ook ruimte voor excursies, (demonstratie) college etc. ingeruimd.

c. Stratigrafische verspreiding

In dit gedeelte ligt materiaal gerangschikt van oud naar jong. Het toont de verschillende flora's die door de combinatie van de planten (groepen) gevormd werden. Hierbij beperkt het museum zich tot materiaal uit Europa, omdat van buiten dit gebied in het algemeen onvoldoende materiaal aanwezig is.

Bij deze groep vitrines moet eigenlijk gerekend worden een kleine expositie van floraprovincies in het Karboon en Perm, die uiteraard wel materiaal van buiten Europa bevat. In dit verband moet tevens genoemd worden een bijdrage van de projectgroep Palaeopalynologie, die op een wandbord de verhouding van de belangrijkste groepen palynomorphen gedurende de geschiedenis van het plantenrijk demonstreert, terwijl tevens van de opbouw van de diverse fossiele korrels, organismen etc. aan de hand van foto's een beeld gegeven wordt.

In de vitrines zijn verder nog ondergebracht: Koolpetrografie en een tweetal technieken: de slijptechniek en de peeltechniek voor het maken van preparaten. De vitrines van deze groep beginnen met het oudst bekende leven op het land uit het Boven Siluur en het Devoon. Daarnaast is er aandacht besteed aan enige watervormen (Algae). De andere vitrinegroepen zijn: Onder Karboon, Boven

Museumgedeelte in vogelvlucht

Palaeobotanisch Museum

Karboon (zowel systematisch als stratigrafisch gerangschikt), Onder Perm, Boven Perm, Trias, Jura, Tertiair en Kwartair. Daar er van het Krijt in de collectie te weinig materiaal aanwezig is voor het maken van een verantwoorde weergave van de vegetatie uit die periode, is dit niet vertegenwoordigd in de expositie. Hetzelfde geldt van het Palaeogeen in het Tertiair, de expositie omvat van het Tertiair alleen neogeen materiaal.

De Projectgroep Vegetatiegeschiedenis en palaeo-oecologie van het Kwartair vertoont in de vitrine naast een curiosum (de verbeterde utrechtse veenboor, oudste uitvoering) en enige veenmonsters (turf) op een bord aan de hand van foto's hoe de moderne bemonstering en het onderzoek verricht wordt. De resultaten zijn op een groot wandbord ergens midden in het museum aanschouwelijk gemaakt in de vorm van een pollendiagram van de laatste 15000 jaar, met daarnaast reconstructies van een imaginair landschap uit een zevental perioden daaruit: Toendra, Berken-dennenbossen, gemengd loofbos, IJzertijd-nederzettingen met omgeving, Volksverhuizing-beukentijd, Middeleeuwen, recent. Verder zijn er tekeningen van de belangrijkste bomen en kruidentypen.

Tenslotte is er de afdeling pollenmorfologie, die in een dergelijk museum van nature moeilijk uit de yerf komt. Toch is het gelukt om aan de hand van foto's en teksten een beeld te geven van de werkwijze, van de pollenkorrels zelf en van de resultaten en hun toepasbaarheid in het geheel van palaeobotanie en planten-systematiek.

Het museum is geopend van maandag t.e.m. vrijdag van 9 - 17 uur, in de weekends is het gesloten. Rondleidingen zijn in principe mogelijk, maar alleen na afspraak met Dr J. van der Burgh, Transitorium 2, Laagbouw zuid, kamer 009, telefoon 030 - 532635.